

PRESTEGÅRDSHAGEN PÅ ENGELØYA

- Fra hagehistorie til levende museumshage

En nordnorsk oase.

I 1870-årene bodde en særdeles hageglad prest på Engeløya i Steigen. Sammen med sin kone Amalie forvandlet prost Carl Richard Wisløff prestegården på Engeløya om til en oase med rundt 600 arter av stauder, nyttevekster, busker og trær.

Hageprosjektet var et samarbeid med den velkjente professor i botanikk Fredrik Christian Schübeler ved den botaniske hagen i Christiania. Professor Schübeler var i ferd med å anlegge forsøkshager for å finne planters nordligste grense, og han sendte frø og vekster til utprøving på 13 forskjellige steder i Nord-Norge fra Grøtøy i Steigen i sør til Vardø i nord. Han hadde allerede etablert et samarbeid med prost Wisløff, som hadde vært prest i Vardø før han kom til Steigen i 1871.

Prestegårdshagen på Engeløya ble den største av disse forsøkshagene og vant renomé langt utover fylkesgrensene. Gode vekstforhold med fjell som beskyttelse mot nordavinden og som varmemagasin for sola gjorde stedet særdeles godt egnet til hagebruk. Professor Schübeler skriver i et brev til Wisløff den 31. januar 1872:

”Den omstendighet at Hasselbusken vokser vildt i Stegen, tyder ogsaa paa at Klimaet maa være redt godt”.

Prost Wisløff hadde, foruten stor hjelp av sin kone, også mye assistanse av sine konfirmasjonselever som han satte til hagearbeid hver vår og sommer. På denne måten spredte kunnskapen om hagebruk seg ut til de ytterste nes. Når planter skulle deles, var det vanlig at elevene tok med seg ei rot heim, og derfor er det ennå mange spor igjen etter stauder og vekster som har sitt opphav på Steigen prestegård men allerede på 1920-tallet hadde trærne vokst seg så store at de skygget for staudene og de mindre vekstene.

En levende museumshage

I år 2000 ble det holdt et urtekurs med botaniker Brynhild Mørkved fra Universitetet i Tromsø på Steigen bygdetun. Der ble idéen om prosjektet ”Levende Museumshage” født. Tanken var å gripe fatt i den unike hagehistorien knyttet opp til prestegårdshagen på Engeløya og å gjøre den levende og synlig i form av en urtehage, en staudehyage med en samling av stauder fra den opprinnelige prestegårdshagen og en skolehage. Å restaurere den opprinnelige hagen ville være vanskelig, men med Steigen bygdetun beliggende noen hundre meter nedenfor prestegårdshagen var dette et godt alternativ. Store og åpne arealer ga gode forutsetninger for et hageanlegg som kunne ivareta restene av den svunne storhagen.

Prosjektet fikk innvilget midler fra Fylkesmannen i Nordland, Nordland fylkeskommune, Olav Billes legat og Genressursutvalget. I begynnelsen var prosjektet et samarbeid mellom Steigen bygdekvinnelag, Laskestad skole, Fysak Steigen, Steigen urte- og hagelag og andre frivillige, koordinert gjennom det kommunale prosjektet ”Bærekraftige Lokalsamfunn”.

Staude- og urtehage

Arbeidet begynte med anlegg av urtehagen i form av fire ruter med skjellsandsganger mellom rutene. Målet var å vise mangfoldet av urter som kan dyrkes på nordlige breddegrader og samtidig inspirere til dyrking og bruk av urter i lokalsamfunnet. Urtene kunne også brukes av kaféen på bygdetunet som er åpen om sommeren. Så ble det arbeidet med innsamling og registrering av gamle hagestauder. Det ble samlet inn stauder fra hele Steigen som stammet fra den opprinnelige prestegårdshagen. Staudene ble registrerte og inngår nå i et ”klonarkiv”, som er en oversikt over gammelt staudemateriale i Nord-Norge, katalogført av Brynhild

Mørkved ved Universitetet i Tromsø. Både innsamlinga og hageanlegget ble til gjennom dugnader, og den første ringen i staudehagen sto klar i 2002. Formen var inspirert av den opprinnelige prestegårdshagen med sirkelformede bed omgitt av skjellsandsganger. Det er nå anlagt to stauderinger med rundt 20 ulike stauder, en hekk med storhjelms langs gjerdet, en rabarbrahage, spredte solitærplanter som prydrabarbra ved inngangsporten, skogskjegg, rosebusker og rosa mjødukt. I tillegg har en rekke gamle ripsbusker som tidligere var gjemt i skogkrattet blitt fremkalt og plantet som en hekk langs østveggen på bygdetunet.

Skolehagen

Schübeler var allerede på slutten av 1800-tallet talsmann for at hagearbeid skulle være en del av lærdommen på skolen. Steigen er et jordbruksdistrikt med lange røtter i jord- og hagebruk. Det er viktig at denne kunnskapen inngår som en naturlig del av undervisningen på skolen, og praktisk hagearbeid er den beste måten å lære på. Det har derfor blitt lagt stor vekt på å forene det historiske innsamlingsarbeidet med utvikling av en skolehage.

I 2002 ble det kjøpt inn drivhus og plantelys til bruk i skolehagen. Målet har vært å stimulere nysgjerrigheten og hageleden ved å se resultatene i form av pryddøye og glede for ganen. Elever fra 1.-4. klasse ved Laskestad skole lærer nå om prestegårdshagen, fører hageloggbok og deltar i prosessen fra frø til ferdig plante. Elevene har høstet og laget mat av egendyrkede grønnsaker og urter. De har også solgt overskuddet av planter med inntekt til ulike formål. Kostnader til drift av skolehagen har blitt dekket av prosjektmidlene, som også har finansiert deltagelse på et skolehagekurs, hvor to av lærerne kunne hente kunnskap og inspirasjon.

Prestegårdshagen

Samtidig med hagearbeidet på bygdetunet har den opprinnelige prestegårdshagen fått en ansiktsløftning. Det har vært nedlagt mange dugnadstimer med felling og beskjæring av trær og busker, lusing og istandsetting av en nedfallen steinmur. Skjulte stauder har kommet fram og fått nytt liv, og hagen framstår igjen som en verdig turistattraksjon og er også flittig brukt av den nærliggende barnehagen og skolen. Hagen er en fryd for øye på våren med tepper av hvitveis og scilla, eple- og kirsebærblomster og med hestekastanjes fantastiske blomsterprakt som en krans over det hele.

I 2005 ble det bestilt bord og benker etter tegninger fra tidsriktige utemøbler. Disse er nå hvitmalte og står i prestegårdshagen og i hageanlegget på Steigen bygdetun, hvor de inviterer til en stille stund i historiske omgivelser.

Museumshagens venner

I 2004 gikk Steigen bygdetun inn i et samarbeid med Salten Museum. Det betyr at bygdetunet har fått status som museum. Hageanlegget på bygdetunet inngår nå som en viktig del av den historiske samlinga og gir et unikt innblikk i nordnorsk hagekultur. For å videreutvikle og ivareta hageanlegget ønsker vi nå å danne en venneforening for prestegårdshagen og hagen på Steigen bygdetun.

Venneforeningen vil kunne bidra på ulike vis med kunnskap, dugnadsarbeid, tanker og idéer til videre utvikling av "Levende Museumshage" og være et bindeledd til Salten Museum. Vi ønsker også å utgi et hefte som forteller om hagehistorien ved Steigen Prestegård. Interesserte hagevenner i alle aldre bes kontakte Greta V. Sollie, tel. 75 77 79 32, epost: gretas@start.no eller Eva Bakkeslett, epost: bakkesle@online.no

Av Eva Bakkeslett